

ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ СТАРШОКЛАСНИКА ЗАСОБАМИ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ КОЛЕГІУМУ

У статті висвітлено досвід Новоград-Волинського колегіуму Житомирської області по формуванню особистості старшокласника засобами проектної діяльності, що створює розвивальний життєвий простір і стимулює саморозвиток учнів як суб'єктів культури і власної життєдіяльності.

До пріоритетних напрямів діяльності загальноосвітніх закладів відносимо проблему формування життєтворчої самостійної особистості. Засобом розвитку особистості виступає метод проекту, який останнім часом набуває поширення в сучасних освітніх закладах. Проектний підхід дає можливість посилити індивідуалізацію процесу навчання, знайти оптимальне поєднання теорії та практики, актуалізувати наявні знання та уміння учнів, стимулювати їх до розв'язання власних життєвих проблем.

Проектування, з погляду відомих науковців (С.Б. Кримський, І.Д. Бех, Л.В. Сохань, Н.В. Кузьміна, І.Г. Єрмаков, О.В. Хуторський, І.О. Мартинюк та інші), передбачає визначення концептуальних засад життєтворчої діяльності; розробку перспективних варіативних моделей досягнення нового якісного етапу розвитку ЗОШ; вирощування життєздатних спільностей людей, яка включає й учасників розробки проектної ідеї та їх виконавців.

Проектна діяльність, на відміну від традиційної, сприяє розвитку й саморозвитку учнів як суб'єктів культури, творців і проектувальників свого життя. Вона створює розвивальний життєвий простір для реалізації вітальних, духовних потреб та інтересів дитини, підлітка, юнака. Метод проекту спрямований на оволодіння учнями вміннями самостійно конструювати свої знання, орієнтуватися в інформаційному просторі, розв'язувати життєві проблеми. Вчителі спонукають учнів до засвоєння стрижневих компетентностей, соціальних і життєвих ролей [1: 16-17].

Мета статті – висвітлення досвіду Новоград-Волинського колегіуму Житомирської області в напрямі формування особистості старшокласника засобами проектної діяльності, яка сприяє саморозвитку учнів як суб'єктів культури й власної життєдіяльності.

У колегіумі впроваджується інноваційний тип навчання, побудований на активних й інтерактивних методах: педагоги та учні – партнери в навчально-виховному процесі. Також широко використовується метод проектів. На думку директора колегіуму, досвідченого і вдумливого педагога Камілії Доменіківни Сідлецької: "Головне, чого вдалося досягти за 10 років – це створення цілісної освітньої системи, яка б відповідала сучасним вимогам; використання в навчальному процесі сучасних освітніх технологій; забезпечення умов для професійної орієнтації учнів, їх підготовки до вступу у вищі навчальні заклади" [2: 149].

Новоград-Волинський колегіум співпрацює з Житомирським державним університетом імені Івана Франка в складі навчально-науково-виробничого комплексу "Полісся", затвердженого Міністерством освіти і науки України.

Пріоритетним напрямом роботи колегіуму є виховання та розвиток здібних і обдарованих дітей із метою збагачення інтелектуального, духовного та науково-освітнього потенціалу України. Колегіум забезпечує базову підготовку за філологічно-філософськими профілями навчання.

Над створенням і зміцненням творчого колективу, впровадженням інноваційних педагогічних технологій послідовно працюють заступники директора з навчальної і виховної роботи Е.І. Зіннуров, Н.О. Куценко, Л.В. Парандій, Л.І. Гончарук.

Учні колегіуму мають можливість опанувати не тільки предмети інваріантної частини навчального плану, а й поглиблено засвоювати англійську мову, за власним бажанням вивчати другу іноземну мову – німецьку, французьку або польську. Потрібно відзначити, що створена цілісна освітня система з розвитку особистості учня, яка розпочинається з початкової ланки і має своє продовження в основній та старшій школі. Одним із компонентів цієї системи є заняття з курсів "Розвивай здібності", "Учись вчитися", "Логіка", уроки етики, хореографії, "Країнознавство", "Література Великобританії і США", "Журналістика", "Основи політології", "Основи філософії", "Громадянська освіта", "Практична психологія" тощо.

Забезпечена належна комп'ютерна підготовка учнів, розвиваються інформаційні вміння. З цією метою введено курс інформатики в 2-9-х класах. Створюються авторські програми курсів, бази даних різних сфер життя колегіуму, власні комп'ютерні програми, розширюються інтернет-зв'язки із закладами освіти та науки, вчителями, учнями.

Крім того, в колегіумі впродовж останніх років творчо використовують метод проектів у навчально-виховній роботі. Під керівництвом досвідченого вчителя англійської мови, заступника директора Новоград-Волинського колегіуму з науково-методичної роботи Е.І. Зіннурова розроблено ряд розвивальних життєтворчих проектів [2: 157-160].

Спільний *проект "Люди до людей"* стартував у лютому 2002 року. Контакт встановили вчителі-випускники програми Американських Рад ТЕА – "Премії за досягнення у викладанні англійської мови та країнознавства США" Новоград-Волинського колегіуму та Стрийської гімназії (Львівська область). Спілкування велося через електронну пошту. Учні 10 класу вибрали собі партнерів і розпочали листування англійською мовою. У квітні цього ж року група учнів та вчителів зі Стрия відвідала колегіум. Відбулися: міст "Новоград-Стрий", відвідування уроків, екскурсія до Музею Л. Українки, огляд міста, святковий концерт. За підсумками першої зустрічі було видано ілюстрований буклет. У жовтні відбувся візит учнів та вчителів

колегіуму до Стрийської гімназії. Господарі запропонували знайомство з гімназією, екскурсію до Музею природи та огляд міста, концерт, поїздки до Музею І. Франка в Нагуєвичах, перебування в Дрогобичі. Наступного року розпочався обмін матеріалів про школи. До проекту долучилося наступне покоління колежантів та гімназистів. У листопаді 2003 року гості зі Стрії відвідали колегіум. Цьому передувало активне листування нових партнерів та вчителів. Зустріч була присвячена порівнянню діяльності освітніх закладів, зокрема за такими показниками як ставлення учнів до навчання, наявність традицій, підтримання дисципліни, особливості навчально-виховного процесу. Відбулися спільні уроки історії, англійської мови, психології, громадянської освіти; інтелектуальна гра, вечірка, екскурсія до міста. Наступним етапом проекту став випуск щомісячної спільної газети старшокласників обох навчальних закладів. У планах на майбутнє – обмін інформацією про міста та регіони, організація та проведення спільної літньої школи англійської мови, чергові зустрічі.

Одночасно з учнівськими відбуваються зустрічі вчителів, а це обмін досвідом, навчальними матеріалами, методичними новинками, зокрема в Стрийській гімназії були запозичені ідеї навчання мови за принципом ротації груп учнів та вчителів, запровадження стипендій обдарованим учням, створення Книги пошани, розробка власних посібників за темами, що вивчаються.

У Новоград-Волинському колегіумі запроваджується активна робота над різноманітними проектами під час вивчення англійської мови. В останні роки увага акцентується на створенні та застосуванні нових інформаційних технологій, розвивальних методів та форм викладання в навчальних закладах. Оскільки основною метою вивчення іноземних мов є формування та розвиток комунікативної культури учнів, практичне оволодіння іноземною мовою, вчитель має створити сприятливі умови для кожного учня, вибрати такі методи навчання, що дозволили б усім без винятку проявити свою активність та творчість. Отже, завдання вчителя – активізувати пізнавальну діяльність учнів та сформувати творчу особистість засобами іноземних мов. Для забезпечення успішного засвоєння матеріалу, інтелектуального розвитку колежантів, створення творчої атмосфери використовується метод навчальних проектів – самостійної роботи учнів над темою під керівництвом учителя. Працюючи над проектом, учні вчаться працювати в групі, допомагати та підтримувати один одного, відшукувати інформацію з різних джерел, оформлювати матеріал та представляти його, оцінювати свою роботу на фоні інших, порівнювати свій власний рівень володіння мовою в різні роки та бачити свої досягнення.

Організація роботи здійснюється за планом:

1. Вибір теми проекту з обов'язковим врахуванням актуальності, зацікавленості та практичного використання результатів.
2. Підбір учителем питань та завдань, формулювання мети, розробка плану роботи над проектом.
3. Складання списку джерел додаткової інформації (література, веб-сайти).
4. Формування груп, визначення лідерів, оголошення теми та мети проекту, обговорення плану роботи.
5. Періодичний контроль та короткий звіт представників груп про виконану частину роботи (проводиться на початку уроку замість *warming-up*).
6. Попередні консультації груп з учителем, підготовка до презентації.
7. Презентація та захист проекту.
8. Оголошення підсумків та їх обговорення. Визначення переможців.

Протягом року здійснюється робота над проектами, теми яких можуть бути пов'язані з матеріалом уроків мови та краєзнавства США ("Життя на безлюдному острові", "Один день американської школи", "Школа майбутнього", "Представляємо радіоновини поточних подій", "Наша газета"); щоденним життям ("Подорож до Львова"); популярними телепрограмами ("Один день мого життя за склом"). Учні вчаться працювати творчо, співпрацювати в невеликих групах, поєднувати мовні навички та власну фантазію, розвивати навички життєвої компетентності. Групи є досить мобільними й на кожний новий проект їх склад змінюється. Це дає можливість звикати один до одного, змінювати свою позицію в групі – одного разу ти лідер, іншого – консультант або рядовий член команди. Такий метод, крім роботи над проектами, можна застосовувати на поточних уроках, під час підготовки позакласних заходів, проведенні літньої навчальної практики.

Охарактеризуємо ряд проектів.

Проект "Мій журнал" здійснювався протягом навчального року й може бути продовжений у наступні роки. Щотижня або один раз на два тижні учні отримують завдання написати статтю до свого журналу. Тема статті пов'язується з матеріалом підручника, поточними подіями в школі, місті, країні та світі, проблемами, які можуть виникнути в класі або групі. Кожному учневі вручається лист учителя, в якому пояснюється мета запровадження журналів, рекомендації щодо написання статей, очікувані результати. У листі варто зазначити, що протягом перших кількох місяців оцінка за кожен статтю виставлятиметься не стільки за правильно написані з точки зору граматики речення, скільки за цікаві ідеї, оригінальні думки, нестандартне мислення. Отже, в учнів формуються навички життєдіяльності. Вони вчаться викладати власні думки щодо бачення навколишнього світу в письмовій формі, розвивають словниковий запас; вчаться логічно розмірковувати та узагальнювати власний досвід. Учитель, виставляючи оцінку, може написати коротку рецензію або просто похвалити учня за вдало написану статтю. Крім того, журнал слугує засобом зворотного зв'язку між учнем та вчителем. Кілька сторінок журналу можуть бути виділені для запитань та відповідей. Така форма набуває актуальності в старших класах. Наприкінці навчального року вчитель пропонує учням надати для підсумкового збірника проекту свої найкращі статті чи найцікавіші уривки. Отримавши особисту згоду на публікацію, цей матеріал видається окремою збіркою або включається до "Книги року".

Короткотерміновий **проект "Подорож до Львова"**, пов'язаний із темами "Подорож", "Україна", "Хочу бути дорослим", "Визначні міста Європи", здійснюється в 10-11 класах і завершується одно- чи дводенною поїздкою до Львова. Учні поділяються на групи та отримують завдання повністю спланувати та підготувати подорож.

Протягом двох тижнів триває робота по групах. Для прикладу: транспортники відпрацьовують найвигідніший спосіб проїзду; історики готують історичну довідку про місто, його сьогодення, представляють цікаві статистичні дані, відео- та фотоматеріали, відомості з Інтернету; екскурсоводи відпрацьовують план перебування в Львові, планують екскурсії в музеї та інші пам'ятні місця; фінансисти складають кошторис подорожі на одну людину з урахуванням усіх витрат; менеджер-координатор організовує співпрацю груп, обмін інформацією, тримає зв'язок з учителем.

Презентація результатів роботи відбувається на уроці. Учні готові захищати свої пропозиції, приймати поправки, задавати питання. Підсумки підбиваються менеджером-координатором та вчителем. Учні виставляють оцінки колегам за презентації та визначають кращу групу. Після поїздки обговорюються недоліки та прорахунки, відзначаються вдалі рішення та пропозиції.

У межах **проекту "День за склом"**, який отримав схвалення учнів і їх пропозицію зробити його традиційним, щорічним, колегіантам пропонується щорічно описувати з усіма подробицями один день свого життя – 26 березня – з метою порівняння своїх думок, мрій, вражень, деяких цікавих життєвих моментів.

Проект є суто індивідуальним, оформлення – довільним. Більшість учнів виконують проект на альбомних листах у формі книжки. Протягом дня учні мають при собі записник, до якого занотовується необхідна інформація в розділах: час, подія, думки (відчуття, враження). Наприкінці робиться висновок. Учитель пише коротку рецензію, яка містить не стільки аналіз помилок, скільки враження від прочитаного. Під час усної презентації учні прагнуть викласти найцікавіші факти, зробити загальний висновок, порівняти події дня з минулорічними, відповісти на питання колег із групи. На презентацію приносяться матеріали попередніх "Днів за склом" разом із фотокартками та іншими "реліквіями" і відбувається свого роду екскурс в історію.

Проект "Бути вчителем", на думку вчителів колегіуму, варто розпочати з учнями 11(10) класу в жовтні, напередодні Дня вчителя. Після бесіди про вчительську професію, її переваги та недоліки учням пропонується побувати в ролі вчителя хоча б один раз в житті. Вчитель розповідає, як відбувається підготовка до уроку, що слід враховувати на самому уроці, які бувають типи уроків, як оцінювати відповіді учнів, яким має бути вчитель, як діяти в нестандартних ситуаціях, наводяться приклади таких ситуацій зі власної практики, пропонується знайти оптимальний вихід із них. Учитель імітує короткі фрагменти уроку з помилками та просить учнів виявити їх. Подібну бесіду можна провести у вигляді прес-конференції. Далі учні отримують завдання підготувати та провести урок в одному із середніх класів. За бажанням учні працюють індивідуально чи в парі з іншим учнем. Складається план-конспект уроку, готується наочність. Наприкінці уроку учні класу, в якому він проводився, оцінюють "вчителя" за такими параметрами: мова вчителя, зовнішній вигляд, ставлення до учнів, наскільки цікаво на уроці, зрозумілість пояснення, оцінка уроку в цілому.

Наступного дня "вчителі" коротко розповідають про свій урок однокласникам, відповідають на питання, визначають успіхи та недоліки, пишуть розповідь про проведений урок, яка разом із результатами оцінювання та фото вміщується в папку проекту.

Проект "Книга року". Починаючи з 9 класу останнього року навчання в школі II ступеню можна видавати "Книгу року" – своєрідний підсумок навчальної та позакласної роботи з предмета. На початку навчального року оголошується про роботу над проектом, формуються групи, які працюватимуть над окремими розділами "Книги року". Групи збирають матеріал: проводять опитування, нотують результати, описують цікаві випадки на уроках, збирають фото, набирають відповідні тексти. Матеріали проекту можна оформити папкою чи видати окремою брошурою. Розділи "Книги року": вступне слово вчителя про підсумки навчальної та позакласної діяльності групи з англійської мови; найкраща учнівська розповідь про літні канікули чи цікаву подію з минулого навчального року; основні події навчального року що закінчується в хронологічному порядку; навчальний план з предмету за рік: початок та закінчення терміну вивчення теми, назва теми, номер розділу за підручником, короткий опис матеріалу, що вивчався; тематичні, семестрові, річні, атестаційні та підсумкові оцінки кожного учня з предмета (подаються тільки з особистої згоди кожного учня); підсумки щомісячного визначення найкращої десятки учнів групи за сумою набраних балів; підсумки шкільної олімпіади з англійської мови, порівняння з результатами попередніх років; текст поетичного твору, який вивчався на традиційний щорічний фонетичний конкурс; розповідь про роботу в школі волонтерів Корпусу Миру США; про співпрацю з учнями Стрийської гімназії; інформація про роботу над проектом, назви та терміни виходу всіх газет, склад груп; розповідь про щомісячні зустрічі в дискусійному клубі, теми обговорень, відгуки учасників дискусії про рівень їх проведення; тексти пісень, що вивчалися протягом року; відгуки про найкращі уроки та цікаві випадки на уроках; розповідь про роботу над проектом; назви та терміни проектів, над якими працювали протягом року; розповідь про дослідницьку діяльність з англійської мови в рамках Малої академії наук; переможці конкурсів, переможці олімпіади, результати загального рейтингу учнів з англійської мови; автографи учнів, які ставляться на останній сторінці "Книги року" під час її презентації. Кожен учень отримує фотокопію примірника "Книга року".

Отже, життєдіяльність особистості учнів колегіуму здійснюється в змістовому соціальному та освітньому просторі, який сприяє розвитку їх життєвої компетентності. Остання інтегрує різні види компетентностей, які розкривають загальні здібності особистості в різних сферах життєдіяльності. Мова йде про соціальну, комунікативну, інформаційну, полікультурну, інтелектуальну компетентність та інші [3: 127]. Успішність проектного навчання зумовлене актуальністю, соціальною та практичною значимістю проектів, інформаційним та технічним забезпеченням, оригінальністю застосованих ідей, спрямованістю проекту на розвиток учасників проекту, збагачення їх досвідом пошукової діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Єрмаков І.Г. На шляху до школи життєвої компетентності: проектний підхід // Метод проектів: традиції, перспективи, життєві результати: Практико-орієнтований збірник. Ред. рада: С.М. Шевцова, І.Г. Єрмаков та інші. – К.: Департамент, 2003. – С. 15-29.
2. Науково-методична співпраця в системі університет – середній та вищий навчальний заклад: Зб. наук.-метод. праць / За ред. О.А. Дубасенюк. – Житомир: Вид-во ЖДУ, 2004. – 224 с.
3. Життєва компетентність особистості: Наук.-метод. посібник / За ред. Л.В. Сохань, І.Г. Єрмакова, Г.М. Несен. – К.: Богдана, 2003. – 520 с.

Матеріал найшов до редакції 26.10.2006 р.

Дубасенюк А.А. Формирование личности старшеклассников средствами проективной деятельности в условиях коллегіума.

В статье раскрывается опыт Новоград-Волынского коллегіума Житомирской области по формированию личности старшеклассника средствами проективной деятельности, которая образует развивающееся жизненное пространство и стимулирует саморазвитие учащихся как субъектов культуры и собственной жизнедеятельности.

Dubasenyuk O.A. Senior pupils' personality Formation by means of project activity in the conditions of the collegіums.

The article reveals the experience of Novograd-Volynski collegіums of the Zhytomyr region of senior pupils' personality formation by means of project activity which creates developing life space and stimulates the self-development of pupils as subjects of culture and their own life activity.